

Vammaisfoorumi ry
Finnish disability forum
Handikappforum rf

Lausunto
14.5.2018

Eduskunta
Sosiaali- ja terveysvaliokunta
stv@eduskunta.fi

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi HE 16/2018 vp

Vammaisfoorumi ry kiittää eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokuntaa mahdollisuudesta tulla kuultavaksi valiokunnan käsitellessä hallituksen esitystä valinnanvapauslaiksi sen henkilökohtaista budjettia koskevien säännösten osalta.

Vammaisfoorumi on 30 valtakunnallisen vammaisjärjestön yhteistyöjärjestö, jonka tarkoituksena on edistää vammaisten ihmisten tasa-arvoa ja yhdenvertaisen osallistumisen mahdollisuuksia yhteiskunnassa. Jäsenjärjestöjensä kautta se edustaa noin 280 000 vammaista ja pitkäaikaissairasta ihmistä.

6 luku Henkilökohtainen budjetti

27 § Henkilökohtaiseen budjettiin oikeutetut

Pykälän 3 momentin mukaan henkilökohtaista budjettia tarjotaan ihmisille, joilla on jatkuvaa ja laaja-alaista avun tai tuen tai hoidon ja huolenpidon tarvetta ja jotka pystyvät joko itse tai tuettuina suunnittelemaan ja valitsemaan omat palvelunsa.

Vammaisfoorumi huomauttaa, että epäselväksi jää, mitä tuettuna tosiasiallisesti tarkoittaa. Se voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että vammaisella on oltava jonkinlainen kyky ja tapa ilmaista tahtonsa. On olemassa riski, että tämä sulkee pois osan vammaisista, jotka tosiasiallisesti kuuluisivat henkilökohtaisen budjetin piiriin ja joiden vammaispalvelujen järjestämisessä se olisi tarkoituksenmukainen vaihtoehto. On epäselvää, voiko tuettuna tällaisissa tilanteissa tarkoittaa myös puolesta tekemistä tai päättämistä. Termi tuettuna on määriteltävä esitettyä tarkemmin.

28 § Henkilökohtaisella budjetilla tuotettavat palvelut

Yksityiskohtaisten perustelujen mukaan henkilökohtaista budjettia voidaan käyttää esimerkiksi vammaisten asumispalvelujen sekä päiväaikaisen toiminnan toteuttamiseen. Lisäksi yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että palvelun pitäessä sisällään jonkin rahamääräisen tuen maksamisen suoraan yksityishenkilölle (kuten omaishoidontuki, perhehoito tai henkilökohtaisen avun työnantajamalli), ei lähtökohtaisesti ole tarpeen sisällyttää kyseistä osaa palvelusta henkilökohtaiseen budjettiin.

Vammaisfoorumi huomauttaa, että on epäselvää, miten henkilökohtainen budjetti ja vammaispalvelulain mukaiset kuljetuspalvelut suhteutuvat toisiinsa. Lisäksi on epäselvää, rajautuuko henkilökohtaisen avun työnantajamalli yllä olevan kirjauksen perusteella kokonaan pois henkilökohtaisesta budjetista. Tähän asti on valtionhallinnon suunnalta todettu, ettei näin tapahdu.

Vammaisfoorumi pitää välttämättömänä, että henkilökohtainen budjetti on turvattava ja oltava käytettävissä kaikissa vammaispalveluissa ja sosiaalihuollon palveluissa.

Yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan lisäksi, että henkilökohtaiseen budjettiin sisällytettävistä palveluista voidaan osa jättää budjetin ulkopuolelle ja osa ottaa mukaan budjettiin. Vammaisfoorumi pitää kirjausta epäselvänä. On selvítettävä, tarkoittaako tämä sitä, että esimerkiksi henkilökohtaisen avun työnantajamallista voidaan jotain sisällyttää henkilökohtaiseen budjettiin ja jotain ei.

Henkilökohtaisen avun osalta on myös huomattava, että millä tahansa mallilla toteutettuna se tulee sisältämään vammaisen ihmisen tarpeen mukaan henkilökohtaisen avustajan matka- ja majoituskuluja esimerkiksi vammaisen ihmisen työ- tai vapaa-ajanmatkojen osalta tai muita avustajasta aiheutuvia välttämättömiä kuluja. Näiden kustannusten ennakointi on mahdotonta, mutta niiden on sisällyttävä henkilökohtaiseen budjettiin, mikäli henkilökohtainen apu järjestetään henkilökohtaisen budjetin kautta. On ratkaistava, miten tämä toteutuu käytännössä.

Esitettävä henkilökohtainen budjetti ei ole sellainen, jota vammaisjärjestöt ovat esittäneet. Vammaisfoorumi huomauttaa, että henkilökohtainen budjetti on varsin lähellä asiakasseteliä. Tällä lailla säädetty henkilökohtainen budjetti on ristiriidassa klassisen henkilökohtaisen budjetin kanssa. Ristiriidan aiheuttaa se, ettei nyt säädetty henkilökohtainen budjetti voi olla rahaa. Lisäksi nyt esitettävässä mallissa tietyn palvelun euromäärä päätetään valmiiksi, jolloin vammaisen ihminen ei voi joustavasti siirtää henkilökohtaisen budjetin euromääriä palvelusta toiseen elämäntilanteensa ja yksilöllisten tarpeidensa mukaan.

29 § Asiakkaan oikeus henkilökohtaiseen budjettiin

Vammaisfoorumi toistaa yllä pykälän 27 kohdalla tuettuna-termin määrittelystä lausumansa.

30 § Menettely henkilökohtaista budjettia käytettäessä

Pykälän 1 momentin mukaan maakunnan liikelaitoksen on huolehdittava asiakkaan neuvonnasta ja ohjauksesta palvelujen suunnittelussa ja annettava asiakkaalle selvitys palvelujen saatavuudesta, laadusta ja kustannuksista.

Vammaisfoorumi esittää, että yksityiskohtaisiin perusteluihin lisätään saavutettavuus. Tämä lisäys on aiheellista tehdä yksityiskohtaisten perustelujen virkkeeseen, joka lisäyksen jälkeen on seuraava: "Tiedonantotavan tulisi olla saavutettava sekä sellainen, että asiakas kykenee riittävästi ymmärtämään sen sisällön ja merkityksen." Lisäksi on aina annettava mahdollisuus henkilökohtaiseen tapaamiseen, jossa asia voidaan suullisesti käydä läpi.

Ellei sosiaali- tai terveydenhuollon henkilöstö hallitse asiakkaan käyttämää kieltä tai asiakas ei aisti- tai puheviaan tai muun syyn vuoksi voi tulla ymmärretyksi, tulee mahdollisuuksien mukaan huolehtia tulkittamisesta ja tulkin hankkimisesta. Vammaisfoorumi huomauttaa, että vammaisen asiakkaan on voitava ymmärtää ja tulla ymmärretyksi. Tulkin hankkiminen ja käyttäminen on oleellisen tärkeää esimerkiksi kuulonäkövammaisten, kuulovammaisten, puhevammaisten tai vammaisten maahanmuuttajien kanssa, ellei vuorovaikutus ole muutoin mahdollista.

Pykälän 2 momentin mukaan asiakkaalle tehdään päätös henkilökohtaisen budjetin määrästä ja siihen sisältyvistä palveluista. Maakunnan liikelaitoksen henkilökohtaisesta budjetista tekemään päätökseen sisältyy muun muassa kirjaus, mitkä palvelut kuuluvat henkilökohtaisella budjetilla järjestettäväksi ja minkä suuruinen osuus budjetista kohdistuu mihinkin yksittäiseen palveluun.

Vammaisfoorumin näkemyksen mukaan henkilökohtaista budjettia koskevaan päätökseen on pykälätasolle kirjattava ne tarpeet, joihin henkilökohtaisella budjetilla vastataan sekä niiden arvon määräytymisen peruste. Vammaisfoorumi (ja muun muassa Invalidiliitto) esittää, että pykälän 2 momenttiin lisätään seuraava kirjaus: "Päätökseen tulee kirjata ne tarpeet, joihin henkilökohtaisella budjetilla vastataan sekä niiden arvon määräytymisen peruste."

Vammaisfoorumi esittää, että pykälän 3 momenttiin kirjataan vahvemmin henkilökohtaisen budjetin riittävyyden varmistaminen. Yksityiskohtaisiin perusteluihin on perusteltua lisätä virke "Budjetista päätettäessä on varmistettava, että budjetti riittää tuen ja palvelujen tarpeenmukaiseen järjestämiseen."

Kuluttajaoikeudellinen asema on laajennettava koskemaan myös henkilökohtaisen budjetin avulla hankittuja palveluja ja sisältöjä koskevia virhetilanteita. Vammaisfoorumi esittää, että pykälän 4 momenttiin tehdään seuraava lisäys: "Asiakkaan ja palvelun tuottajan väliseen suhteeseen sovelletaan kuluttajansuojalakea (38/1978)". Vastaavaa lisäystä esittää myös muun muassa Invalidiliitto.

31 § Henkilökohtaisen budjetin hallinnointi

Pykälän 1 momentin mukaan henkilökohtainen budjetti laaditaan toistaiseksi tai määräajaksi.

Vammaisfoorumi huomauttaa, että vammaispalveluissa on lähes aina kyse pitkäkestoisista tai pysyvistä palveluista. Hyvään hallintoon kuuluu, että palveluja koskevat päätökset ovat toistaiseksi voimassaolevia. Mikäli päätös henkilökohtaisesta budjetista on määräaikainen, on varmistettava, ettei vammaisen oikeus tarvitsemiinsa palveluihin (luottamuksensuoja) vaarannu henkilökohtaisen budjetin määräaikaisuuden vuoksi.

10 luku Palveluntuottajalle suoritettavat korvaukset

71 § Korvaukset annettaessa palveluja henkilökohtaisella budjetilla

On epäselvää, sisältyykö henkilökohtaisen avun työnantajamalli henkilökohtaiseen budjettiin. Tästä Vammaisfoorumi on maininnut yllä 28 §:n kohdalla.

Mikäli työnantajamalli on henkilökohtaisen avun järjestämistapana henkilökohtaisessa budjetissa, Vammaisfoorumi (ja muun muassa Invalidiliitto) esittää, että pykälän 2 momenttiin tehdään seuraava lisäys: "Vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain (380/1987) 8 d §:n 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettussa henkilökohtaisen avustajan työnantajamallissa työntekijän palkkaamisesta aiheutuvat kulut on kuitenkin korvattava etukäteen siten kuin asiakkaan henkilökohtaisen budjetin päätöksessä ja asiakassuunnitelmassa on todettu."

Palveluohjaus ja palvelujen kehittäminen

Vammaisfoorumi huomauttaa, että palveluohjausta on kehitettävä nykyisestä. Lisäksi siinä on hyödynnettävä järjestöjen asiantuntemusta sekä kokemustoimijoiden osaamista.

Lisätietoja

Näkövammaisten liitto ry järjestöjohtaja Sari Kokko, 050 401 5802, sari.kokko@nkl.fi

Invalidiliitto ry lakimies Henrik Gustafsson, 044 765 0693, henrik.gustafsson@invalidiliitto.fi

Vammaisfoorumi ry

Sari Laiho
puheenjohtaja

Pirkko Mahlamäki
pääsihteeri